

nieuwe uitgaven

Reisverslag Midden-Elbegebied

Van 4 tot en 8 juni 2000 hebben leden van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, afdeling Epe en Heerde een vogelreis gemaakt naar het Midden-Elbegebied.

Dit gebied ligt op nog geen 600 km van de Veluwe: vroeg uit de veren en 's middags kunnen in het Midden-Elbegebied al vogels worden geobserveerd.

In totaal werden tijdens deze midweek 142 vogelsoorten waargenomen in het gebied tussen Dömitz en Wahrenberg, met als uitvalsbasis Pevestorf.

Tijdens de eerste middag werden al baltsende Visarenden, Zeearend en Kraanvogels met juvenielen in de Pevestorfer Wiesen waargenomen. De Ortolaan is hier geen zeldzaamheid en referentie-

gebieden zijn volop aanwezig. Uiteraard is veel aandacht besteed aan het waarnemen van de Sperwergrasmus, de specialiteit van dit gebied. En ook de Krekeltzanger, Kortsnavelboomkruiper en Noordse Nachtegaal zijn hier geen zeldzaamheid.

In het meer dan vijftig bladzijden tellende reisverslag zijn per excursiegebied kaartjes met routes opgenomen en in de bijlagen vindt men per gebied alle waargenomen soorten.

Het reisverslag kan worden besteld door het gireren van f 10,- (inclusief verzendkosten) op gironummer: 1 33 04 06, ten name van A.M. Hottinga, Vorchten onder vermelding van 'Elbeverslag 2000'. Naam en adres voor verzending vermelden.

VOGELKIJKERS AAN DE SCHRIJFTAFEL Vogellogboek van de 20ste eeuw

Temidden van de stortvloed aan vogelboeken die verschijnt heeft recent een opmerkelijke publicatie het licht gezien: Vogellogboek van de Twintigste Eeuw. Hierin beschrijven vijftig Nederlandse vogelaars 75 belevenissen die zij met vogels hebben gehad. Onze zuiderburen zijn vertegenwoordigd door een Vlaming. De samensteller heeft geprobeerd ordening aan te brengen door verhalen die ongeveer dezelfde strekking hadden bij elkaar te plaatsen. Een moeilijke opgave door de veelheid aan onderwerpen. Over het algemeen hebben de auteurs zich in de lengte van hun verhalen weten te beperken, waardoor men na stukjes die minder uit de verf komen, al snel bij een boeiender belandt. De oude garde met soms bejaarde schrijvers geeft de aanzet waarin de nostalgie doorklinkt over verloren vogelparadijzen. In veel bijdragen spelen mensen een voorname rol. De ontboezemingen van een vogelaarsvrouw zal bij velen herkenning opleveren. Het kan haast niet uitblijven dat ervaringen met het waarnemen van zeldzame vogels aan bod komen en daarbij ook de rol van het GSM'tje en de semafoon. Hier en daar wordt duidelijk hoe de buitenwacht over vogelaars denkt. Een titel als 'Proza als prozac' geeft aan hoe divers de onderwerpen zijn. In één ruk uitlezen is er door de grote verscheidenheid aan onderwerpen niet bij; de lezer raakt dan gauw verzadigd. Het is meer een boek dat af en toe wordt opgepakt om enkele stukjes te lezen. Ondanks de soms storende foutjes die aan het oog van de corrector zijn ontsnapt, is de aanschaf van het vogellogboek zeker de moeite waard. Het is een aankoop waar men geen spijt van zal krijgen.

DAJ

Lex Peeters (samensteller): Vogellogboek van de Twintigste Eeuw. 75 beleveningen van 50 Nederlandse vogelaars. 160 bladzijden, omslag full colour, 12 zwartwit-foto's, 15 tekeningen (2000). ISBN90-6665-716-16. Uitg. Kempen Uitgevers, Eindhoven. Levering via de erkende boekhandel. Prijs f 29,50. Ook verkrijgbaar door overmaking van f 34,00 (inclusief portokosten) op bankrekening 52 77 75 371 ten name van Kempen Uitgevers, Eindhoven onder vermelding van 'Vogellogboek, naam, postcode en huisnummer'.

Vogelkaart Den Haag

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan heeft de Haagse Vogelbescherming een VOGELKAART DEN HAAG uitgegeven. Op deze kaart is aangegeven waar er geschikte vogelkijkplaatsen in en om Den Haag zijn en welke vogels daar zijn te verwachten. Per biotooptype (duinen, stadsparken, stadsrandgebieden, weidegebieden, watergebieden) is in het kort beschreven wat daar de karakteristieke vogelsoorten zijn. Verder zijn er een aantal wandelingen beschreven met de vogels die men op deze wandelingen kan verwachten. De kaart is een uitgave van de Haagse Vogelbescherming in samenwerking met Open Kaart Uitgeverij in Den Haag die de uitgave van de kaart mede heeft gesponsord.

De kaart is voor belangstellenden gratis verkrijgbaar bij openbare bibliotheken in Den Haag en omgeving, gemeentelijke informatiecentra en diverse bezoekerscentra. Verder kan de kaart worden afgehaald bij het Vogelasiel De Wulp aan de Heliotooplaan in het

Landgoed Meer en Bos (dagelijks tussen 9.00 en 17.00 uur), Het Haagse Milieucentrum, Paviljoensgracht 1, Den Haag (dinsdag t/m vrijdag van 11.00 tot 16.00 uur, tel. (070) 305 02 86), de beheerder van Park Sorghvliet te Den Haag (tel. (070) 354 26 36), de winkel van de Haagse Vogelbescherming (na telefonische afspraak, tel. (0174) 21 38 25 of ondergetekende. Eventueel wordt hij op aanvraag toegezonden.

■ Tom Loorij, Rozentuin 31, 2272 XA Voorburg, tel. (070) 386 59 26.

WEGWIJS IN SOORTENBEHEER

Brochure 'Zorgen voor soorten'

Landschapsbeheer Nederland heeft in overleg met de soortenbeschermende organisaties een kleurrijke brochure samengesteld over soortenbeheer. De brochure - met een voorwoord van natuurliefhebber Ivo de Wijs - geeft een goed inzicht in het scala aan activiteiten rond soortenbeheer, uiteenlopend van het maken van nestkasten en het doen van onderzoek tot het beperken van verkeersslachtoffers. De brochure geeft ook voorbeelden van soorten die hulp krijgen, zoals weidevogels, vleermuizen, Ringslangen, kikkers, vlinders en planten. Om geïnteresseerden op weg te helpen staan in de brochure de adressen van alle organisaties die bij soortenbeheer zijn betrokken. De brochure kost f 7,50 (inclusief verzendkosten) en is te verkrijgen bij het landelijk bureau van Landschapsbeheer Nederland, bij de aangesloten provinciale stichtingen Landschapsbeheer en bij de soortenbeschermende organisaties.

Steeds meer mensen willen een bijdrage leveren aan het wel en wee van planten en dieren. De een is graag actief in het veld, terwijl de ander liever binnen nestkasten maakt of lezingen organiseert over soorten. Enthousiasme voor soortenbescherming ontstaat meestal door het opdoen van persoonlijke ervaringen door mensen, zoals het zien van een nest jonge weidevogels. Bijna elke groep plant- of diersoorten heeft wel een organisatie die zich inspant voor haar bescherming. Vogelbescherming Nederland is bekend, maar minder bekend is dat ook zoetwatervissen mogen rekenen op een soortenbeschermende organisatie: Reptielen, Amfibieën en Vissenonderzoek Nederland (Ravon). Soms mogen zelfs individuele soorten zich verheugen in een eigen organisatie, zoals de Stichting Gierzwaluwenwerkgroep-Nederland voor de Gierzwaluw.

De provinciale stichtingen Landschapsbeheer zijn de afgelopen jaren in wisselende mate actief geweest op gebied van soortenbeheer. Voorbeelden zijn projecten voor het opvangen van nestkasten voor diverse soorten uilen, het op poten zetten van een netwerk voor afhandelen van vleermuisklachten en het plaggen van veldjes voor zeldzame plantensoorten. In de toekomst zullen de provinciale stichtingen Landschapsbeheer hun activiteiten op het gebied van soortenbeheer meer afstemmen op elkaar en op de activiteiten van soortenbeschermende organisaties.

Landschapsbeheer Nederland is het samenwerkingsverband van de twaalf provinciale stichtingen Landschapsbeheer. Het samenwerkingsverband staat voor het stimuleren van actieve zorg voor het Nederlandse cultuurlandschap door onder meer bemiddeling, advies en voorlichting. Con-

crete werkzaamheden in het veld richten zich op onderhoud, aanleg en herstel van kleine landschapselementen zoals knotwijken, houtwallen, poelen, riet- en oeverlanden, hoogstamfruitboomgaarden, heggen en hagen. Ook de bescherming van weidevogels en andere vormen van agrarisch natuurbeheer zijn activiteiten van het samenwerkingsverband. Landschapsbeheer Nederland werkt bij het realiseren van haar doelstellingen intensief samen met onder meer overheden, semi-overheden, particuliere organisaties, agrariërs, landgoedeigenaren en vrijwilligersgroepen.

Marc van Leeuwen: Zorgen voor soorten. Wegwijzer bescherming plant- en diersoorten, 18 bladzijden, 29 kleurenfoto's (2000). Uitgave Landschapsbeheer Nederland, Postbus 12048, 3501 AA Utrecht. Uitsluitend telefonisch te bestellen (030) 234 50 10. Met de brochure wordt dan een acceptgiro toegestuurd.

Poelen aanleggen is zinvol natuurbeheer

Het nieuwe themanummer Poelen van De Levende Natuur - naar aanleiding van de themadag over poelen die RAVON (Reptielen Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland) in het najaar van 1999 organiseerde - geeft een goed en informatief beeld van wat nu bekend is over de betekenis van poelen voor de Boomkikker, Kleine Watersalamander en andere amfibieën.

In grote delen van Nederland vormen (veedrenk)-poelen vanouds belangrijke 'natte elementen' voor flora en fauna. In het verdrogende, ruilverkavelde en steeds intensiever gebruikte landelijke gebied werden tot de jaren tachtig echter steeds meer poelen opgedoekt. Met name kikkers, padden en salamanders hadden daarvan te lijden, omdat hun leefwijze (deels) afhankelijk is van water. De noodklok werd op vele plaatsen geluid. Sindsdien zijn in het kader van natuurbeheer en -herstel (veer)duizenden poelen aangelegd en hersteld. Maar wat levert al dit graafwerk op? Diverse onderzoeken uit Nederland en Vlaanderen op dit gebied en hun resultaten worden in het themanummer belicht. Veel aandacht voor de wijze waarop de poelen worden bevoikt en door welke dieren. Aandacht ook voor aspecten van aanleg en beheer die zeer belangrijk blijken te zijn voor succesvolle koloniasies.

Door de aanleg van poelen konden successen worden geboekt, maar niet altijd. Zo lijkt de Geelbuikvuurpad nog niet te hebben geprofiteerd van de poelenaanleg. Van de fouten uit het begin kon snel veel worden geleerd. Te kleine poelen werden al snel niet meer toegestaan, evenals te diepe (waarin vissen terechtkomen) of te ondiepe die te snel droogvallen en verlanden. Watersalamanders blijken snel te profiteren van nieuwe poelen. Ook een goed ontwikkelde leefomgeving in de buurt van de poel, met bosjes, houtwallen en overhoekjes blijkt essentieel voor het succes van herstel. Dat bewijst ook de natuurontwikkeling in de Zuid-Eschmarke, waar de populatie Boomkikkers van de ondergang werd gered door de aanleg van goede basisbiotopen. Dat ook andere dieren dan amfibieën profiteren van een goed aangelegde poel wordt duidelijk in het artikel over libellen en poelen.

Het themanummer Poelen is voor niet-abonnees te bestellen door f 15,- over te maken op giro 81 935 ten name van Abonnementenadministratie De Levende Natuur, Utrecht onder vermelding van Poelen-DLN(4).

VIDEO 'VOGELS IN NEDERLAND':

Onze zwanen en ganzen

Dit is de tweede videoband in de serie 'Vogels in Nederland'. Leo Boon, Chris Groenendijk en Marc Plomp staan opnieuw garant voor prachtige opnamen. Ik heb genoten van de kopknikkende en de nek strekkende Knobbelzwanen. In het veld heb ik dit nooit zo gezien. Ik heb er waarschijnlijk niet zo op gelet. Alleen daarom al is het de moeite waard de videoband voor te bestellen. Kopje dijkkelende Brandganzen ben ik tot op heden niet tegengekomen. Op deze band staat dit gedrag prachtig gefilmd. Deze extra kijkstimulus is er niet alleen voor het gedrag van de vier soorten zwanen en twintig soorten ganzen die op de band zijn te zien, ook voor de herkenning staan er uitstekende zaken op. Witbuikrotgans, Zwarte Rotgans en Rotgans zijn niet altijd even gemakkelijk waar te nemen. Als je eenmaal een exemplaar in het veld hebt gevonden en je weet de vogel in de kijker te houden, dan valt het best mee met de Witbuik- en de Zwarte Rotgans. Op Texel heb ik in een groep regelmatig goed moeten zoeken om er een exemplaar uit te halen. Ook op Wieringen was het lastig een Witbuikrotgans uit de groep te halen. Duidelijke punten van herkenning zullen het een volgende keer gemakkelijker maken.

Naast gedrag valt er dus veel te leren op het gebied van herkenning. De prettige stem van Ton van der Horst zorgt ervoor dat de herkenningspunten goed worden opgenomen. Uiteraard spreekt hij het deskundige commentaar van Amond van den Berg in. Zo heeft deze band aan kwaliteit gewonnen.

Het is goed in het commentaar opnieuw te horen hoe belangrijk Nederland is voor veel zwanen- en ganzensoorten. De meest recente gegevens worden genoemd.

Al met al een goede aanzet voor een mooie reeks videobanden over de vogels in Nederland.

De video zou nog meer aan waarde winnen door aandacht voor de volgende zaken:

- als de snavelvorm van bijvoorbeeld de Knobbelzwaan wordt besproken, is het goed de verschillen in vorm tussen mannetje en vrouwtje op dat moment te laten zien. Wij zien aanvankelijk alleen het mannetje met daarachter een wijfje. Maar niet de snavel. Later zien wij een vrouwtje en een mannetje samenzwemen, maar dan gaat het niet meer over de snavel;
- in het deskundige commentaar wordt eigenlijk niets gezegd over de wilde populatie van de Knobbelzwanen en dat is jammer. Of zijn er geen echte wilde Knobbels meer?;
- de tertials worden genoemd. Uit eigen ervaring weet ik hoe lastig het is in het veld precies te bepalen wat nu die tertials zijn. Een pijltje dat dit duidelijk aangeeft, zou erg plezierig zijn;
- een grote mate van compleetheid nastreven lijkt mij ook belangrijk. Bij de Knobbelzwanen komen witte jongen voor. Dit zijn 'Poolse' zwanen en die mogen in een videofilm met deze kwaliteit niet ontbreken;
- ook de diverse soorten van de Canadese Gans

hadden een plek moeten krijgen. Ze zijn de laatste jaren regelmatig gezien. Zeker de 'Hutchins' Canadese gans.

Heel goed vind ik de videobeelden van de Kleine Rietgans en de werking van het licht op de herkenning. Zo ook het overzichtje met enkele hybriden. Heel leerzaam.

Peter Meijer.

De videoband is verkrijgbaar voor f 45,- en is voor f 50,- (inclusief porto) te bestellen door dit bedrag over te maken op rekeningnummer 89 90 07 287 ten name van Plomp Digital Video, Linschoten, onder vermelding van 'Ganzen' met daarbij uw naam en adres. De band wordt u dan direct toegestuurd. Het adres is Plomp Digital Video, Wetering 7, 3461 JA Linschoten.

Het geheim van de eendenkooi

Met financiële steun van het Jachtfonds, Stichting J. van Hucht Fonds, M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting, Prins Bernhard Cultuurfonds en Fentener van Vlissingen Fonds gaf de Eendenkooi Stichting een brochure-achtig boekje uit over eendenkooien.

Er is nu sinds lange tijd weer eens een boekwerkje over dit Oudhollandse ambacht verschenen dat voor geïnteresseerden veel informatie biedt. Jammer dat er niet naar voorgaande literatuur in wordt verwezen. Er zou op z'n minst kunnen zijn gewe-

zen op het themanummer van de kwartaaluitgave van de Stichting 'Het Noordhollands Landschap', 17de jaargang, nummer 1 (1990) 50 bladzijden over eendenkooien.

De werking van het kooibedrijf, de betekenis van deze rustgebieden voor ook andere vogels dan eenden, de kooikerhondjes, de eenden, het komt allemaal aan bod. Wat een eendenkooi is, hoe deze werkt, hoe de eendenkooien ontstaan, waar ze liggen, hoeveel er in Nederland nog in gebruik zijn, welke functie en betekenis ze hebben. Ook wordt ingegaan op de bijzondere wettelijke status die eendenkooien hebben. Het is bovendien in kleur geïllustreerd met foto's, tekeningen, oude prenten en kaartmateriaal.

Geert van Duinhoven: Het geheim van de eendenkooi. 54 bladzijden, geïllustreerd (z.j.). Prijs f 30,-, verkrijgbaar door dit bedrag over te maken op giro-nummer 8.079.535 ten name van Eendenkooi Stichting, Ringoven 26, 3402 SB IJsselstein onder vermelding van 'boekje het geheim'.

Het is ook verkrijgbaar bij de door Nederlandse reizende tentoonstelling 'Achter de schermen', eendenkooi- en kooibedrijf in Nederland, die tot en met 31 december op woensdag, zaterdag en zondag van 13.00 tot 16.00 uur gratis is te bezichtigen in het Natuur- en milieucentrum 'De Brediussschuur', Kievitstraat 42 (in het Brediuspark), Woerden, (0348) 42 55 85.